

РЕАЛІЗАЦІЯ ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАНЯТЬ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗІ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

IMPLEMENTATION OF ENGLISH CLASSES EDUCATIONAL POTENTIAL WHEN TEACHING STUDENTS OF NONLINGUISTIC SCHOOLS

У статті висвітлено виховна роль занять з англійської мови під час роботи зі студентами немовних факультетів. Узагальнено підходи до сутності виховання (діяльність з поступової передачі новим поколінням сформованого суспільно-історичного досвіду, планомірний та цілеспрямований вплив як на свідомість, так і на поведінку людини; процес систематичного формування особистості, який базується на законах розвитку суспільства, а також обумовлюється багатьма факторами). Виокремлено два аспекти виховання: соціальний (виконує функцію підготовки молодого покоління до життя у суспільстві) та педагогічний (штучно організований керований процес, спрямований на розвиток у особистості тих чи інших якостей та рис характеру). Установлено, що виховний аспект є однією із основних функцій викладання цієї дисципліни, адже заняття з англійською мовою сприяють формуванню гармонійних особистостей, розвитку відповідних рис характеру, що досягається за рахунок роботи з відповідними текстами та проведенню виховних бесід англійською мовою). Висвітлено досвід впровадження елементів виховної діяльності під час занять з англійської мови. Моральне виховання студентів полягає у формуванні шанобливого ставлення до країни мови, що вивчається, її традицій та культури, сприяє вихованню студентів у контексті ведення вільного «діалогу культур». Патріотичне виховання спрямовано на формування у студентів любові до Батьківщини, поваги до її історії, здобутків у науці, культурі, спорті, суспільному житті тощо. Естетичне виховання пов'язано із видами діяльності, під час яких обговорюється культура країни, відомі діячі у галузі літератури, музики та мистецтва. Під час проведення дискусій на різні теми відбувається виховання особистості, адже у процесі комунікації у студентів формуються такі риси характеру як відповідальність, активність, цілеспрямованість, уміння слухати один одного, почуття колективізму, наполегливість, працьовитість, взаємодопомога, вміння висловлювати свою думку.

Ключові слова: виховання, студенти немовних факультетів, моральне виховання, естетичне виховання, особисте виховання, патріотичне виховання.

The article highlights the educational role of English language classes when working with students of nonlinguistic schools. Approaches to the essence of education are presented (gradual transferring of formed social and historical experience to new generations; planned and purposeful influence on both consciousness and human behavior; the process of systematic personal formation, which is based on the laws of social development). Two aspects of education are distinguished: social one (the function of preparing the young generation for life in society) and pedagogical one (an artificially organized and controlled process aimed at the development of certain qualities and character traits in an individual). It is established that the educational aspect is one of the main functions of teaching English, because such classes contribute to the formation of harmonious personalities, the development of relevant character traits, which can be achieved through working with relevant texts and conducting educational discussions in English). The moral education of students consists in the formation of the respectful attitude towards the target language country, its traditions and culture, it also contributes to the education of students in the context of conducting a free «dialogue of cultures». Patriotic education is aimed at forming students' love for the Motherland, respect for its history, achievements in science, culture, sports, social life, etc. and determining the types of activities in foreign language classes. Aesthetic education is connected with the types of activities during which the culture of the country, famous figures in the field of literature, music and art are discussed. During discussions on various topics, personal education takes place, because in the process of communication students develop such character traits as responsibility, activity, purposefulness, the ability to listen to each other, a sense of collectivism, perseverance, mutual assistance, and the ability to express one's opinion.

Key words: education, students of nonlinguistic schools, moral education, aesthetic education, personal education, patriotic education.

УДК 37:378

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/65.2.33>

Мудра С.В.,

канд. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри мовної підготовки
Київського інституту Національної
гвардії України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

На сучасному етапі розвитку системи вищої освіти спостерігається значне підвищення ролі іноземних мов, що обумовлено як поширенням міжнародного співробітництва у всіх сферах життя, так і активною інтеграцією соціальних, економічних, політичних чинників.

Якщо раніше іноземною мовою володіли переважно фахівці з профільною освітою, то станом на сьогоднішній день фактично кожна освічена людина повинна мати певні знання з іноземної мови. Сучасні вимоги соціуму щодо освіченості особистості потребують постійного

самовдосконалення, підвищення рівня обізнаності та ерудиції, невпинне отримання нової інформації. Подальший розвиток комунікативних технологій та інтеграційних процесів обумовлюють актуальність цього процесу на тлі зазначених постійно діючих факторів.

Безперечним є те, що знання іноземної мови дозволяє дізнатися багато нового та цікавого не тільки про свою країну, а й про країну мови, що вивчається, сприяючи тим самим розширенню загального кругозору та ерудиції.

Навчання іноземної мови також нерозривно пов'язано з виховним процесом, оскільки

одночасно із освітнім завданням відбувається виховання високоморальної, гармонійно розвиненої особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що до питань виховання різних вікових категорій неодноразово зверталися науковці. Фундаментальні праці з виховання представлено у класичних роботах К. Ушинського, В. Сухомлинського, А. Макаренка. Сутність виховання як наукової проблеми висвітлено С. Гончаренко, А. Семеновою, М. Ярмаченко. Деякі аспекти виховання студентської молоді під час вивчення англійської мови висвітлено Ю. Халамендик, особливості виховання студентів у вищих навчальних закладах розкрито Є. Барбіною і О. Зубровою.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом із тим, виховний потенціал занять з англійської мови зі студентами немовних факультетів недостатньо розкрито в науковій літературі

Отже, **метою статті** є висвітлення досвіду з виховної діяльності зі студентами немовних факультетів під час вивчення англійської мови.

Для цього вважаємо за необхідне вирішити наступні завдання:

- висвітлити погляди науковців на виховання як наукову проблему;
- представити власний досвід виховної діяльності зі студентами немовних факультетів.

Виклад основного матеріалу. Виховання є складовим компонентом освітнього процесу та спрямоване не тільки на соціалізацію особистості шляхом формування певних якостей, умінь та навичок, але й безпосередньо на розвиток окремої особистості. У сучасній педагогічній літературі існують різні визначення терміну виховання та пов'язаних з цим чинників.

Так, В. Шапар визначає виховання як діяльність з поступової передачі новим поколінням сформованого суспільно-історичного досвіду, планомірний та водночас цілеспрямований вплив як на свідомість, так і на поведінку людини. Це відбувається з метою формування певних понять, принципів, ціннісних орієнтацій, що забезпечують сприятливі умови для розвитку особистості, якісну підготовку до громадського життя та робочої діяльності [6, с. 33].

У педагогічному словнику С. У. Гончаренко поняття «виховання» трактується як процес систематичного формування особистості, який базується на законах розвитку суспільства, а також обумовлюється багатьма факторами. Науковець зазначає, що виховання можна розглядати як у широкому, так і вузькому розумінні цього феномену.

У широкому розумінні виховання являє собою сукупність впливів на особистість, метою яких є підготовка до громадянського, суспільного та культурного життя у суспільстві [6, с. 53].

У словнику-довіднику з сучасної педагогіки під загальною редакцією А. Семенової виховання розглядається як окремий процес, хоча він є нерозривно пов'язаним з освітою. Якісне навчання сприяє кращому вихованню, і навпаки, покращення виховання підвищує ефективність навчального процесу. І саме іноземна мова, як навчальний предмет, має величезний як освітній, так і виховний потенціал [4, с. 40].

М. Ярмаченко розглядає виховання як вплив суспільства на особистість, прищеплення відповідних норм поведінки, які притаманні тому чи іншому прошарку суспільства. Виховання тісно пов'язано з процесами соціалізації та пристосування до реалій життя у суспільстві, формування життєвих цінностей, фізичних та духовних сил у молодого покоління [7, с. 44].

Узагальнюючи погляди науковців, можна виокремити два головні аспекти виховання:

- соціальний, який виконує функцію підготовки молодого покоління до життя у суспільстві;
- педагогічний, штучно організований керований процес, спрямований на розвиток у особистості тих чи інших якостей та рис характеру [1].

На нашу думку, виховання – це процес, при якому відбувається цілеспрямований вплив на людину, на її духовний та фізичний розвиток з метою підготовки до подальшої професійної, суспільної та культурної діяльності. Цей вплив одночасно розповсюджується як на формування особистісних якостей окремого студента, так і на його подальше життя в соціумі.

Зазначимо, що деякі європейські методисти вважають виховний аспект при навчанні іноземної мови основною функцією викладання цієї дисципліни, адже заняття з англійською мовою сприяють роботі з відповідними текстами, обговоренню тем, спрямованих на формування гармонійних особистостей, розвиток або пригнічення тих чи інших рис характеру студентів [3, с. 10].

Вважаємо, що елементи виховної діяльності необхідно впроваджувати на кожному занятті, адже пари з англійської мови – це чудова можливість займатися моральним, патріотичним, особистим та естетичним вихованням.

Моральне виховання студентів під час вивчення англійської мови полягає у формуванні шанобливого ставлення до країни мови, що вивчається, її традицій та культури. Крім того, це також сприяє вихованню студентів у контексті ведення вільного, демократичного, толерантного «діалогу культур». Курс вивчення англійської мови включає усні теми «Великобританія», «США», «Канада» «Столиці англословних країн», «Великі люди англословних». У процесі вивчення цих навчальних тем студенти безпосередньо знайомляться з історією, державним устроєм, економічним розвитком та розвитком промисловості кожної із зазначених країн. Поряд

з цим відбувається ознайомлення з науковими здобутками, різноманітними сферами її культури.

Роботу над цими темами ми починаємо із роботи над текстами, під час якої відбувається вивчення нових лексичних одиниць, виконання вправ на закріплення лексичного матеріалу, читання текстів із обговоренням прочитаного. Можна стверджувати, що робота з текстами, які містять цікаву інформацію із зазначених тем, змушують студентів замислитися, що сприяє формуванню морального обліку студентів за визначеними в тексті позитивним прикладами та вдосконаленню вже сформованих моральних принципів особистості.

Під час обговорення тексту студенти не тільки висловлюють свою думку стосовно матеріалу, що вирачається. Належним чином організовані заняття сприяють виникненню зацікавленості та поважного ставлення до країни, мова якої вивчається, та її населення. При цьому тексти, що вивчаються, виконують як мовну, так країнознавчу функцію, що в свою чергу окрім морального фактору сприяє підвищенню рівня ерудованості студентів, які вивчають іноземну мову.

Разом із тим, досвід роботи засвідчив, що навіть до таких традиційних тем можна підійти творчо та оригінально, щоб студентам було цікаво їх вивчати, щоб у молодих людей розвивалося критичне мислення та формувалися погляди на ті чи інші аспекти морального виховання. Наприклад, одним із практичних завдань, які ми пропонуємо студентам – це підготовка презентацій, в яких студенти мають описати цінності однієї із країн, яку вони обрали. За нашими вимогами презентація складається з 3–4 хвилин монологічного мовлення, обов'язкового опонування презентації іншим студентом групи та колективним обговоренням.

Патріотичне виховання на заняттях з іноземної мови включає формування у студентів любові до Батьківщини, поваги до її історії, здобутків у науці, культурі, спорті, суспільному житті тощо. При вивченні тем «Київ – столиця України», «Моє рідне місто» студенти дізнаються історію держави, великих міст країни, своєї малої Батьківщини.

Як викладачі іноземних мов ми постійно маємо шукати шляхи поєднання навчально-пізнавального процесу з виховним процесом через підбір навчально-методичної літератури, зокрема, текстів про рідну країну, столицю Батьківщини, видатні пам'ятки її минулого, та досягнення українського народу в різноманітних галузях науки та техніки. Доцільно також використовувати наочні матеріали із видатними містами України, відеофільми англійською про Україну, Київ, видатних людей нашої країни.

Вивчення цього матеріалу природним чином формує почуття гордості та поваги до своєї країни та свого народу. При цьому студенти мають

можливість порівняти свою країну з країною мови, що вивчається.

В естетичному вихованні велику роль відіграють заняття, що пов'язані з вивченням культури країни, відомих діячів у галузі літератури, музики та мистецтва. Вивчаючи тему «Видатні особистості Великобританії», студенти готують презентації про письменників, поетів, композиторів, інших видатних діячів культури, а також про музейну спадщину та музичні напрямки. Після проведення презентацій, як правило, відбувається обговорення культурного життя нашої країни та Англії з порівнянням та проведенням аналізу.

Зазначений підхід, тобто синтез інформації стосовно різних досягнень культури та мистецтва декількох країн з її подальшим порівняльним аналізом, сприяють естетичному вихованню студентів та певною мірою формують шкалу естетичної оцінки культурного надбання в учасників навчально-виховного процесу. Це, в свою чергу, дозволяє під час навчання у вищому закладі освіти виховати естетично розвинену особистість.

Під час обговорення начального матеріалу створюються сприятливі умови для розвитку особистості, зокрема:

- студенти отримують можливість вільного вираження своїх думок та почуттів у процесі спілкування;

- формується повага до інших опонентів, оскільки кожен учасник спілкування при належній організації заняття залишається у фокусі уваги інших;

- виникає психологічно комфортна обстановка, оскільки учасники спілкування почувають себе в безпеці від критики, переслідування за помилки та покарання.

У процесі навчання іноземної мови відбувається також виховання особистісних якостей студентів як відповідальність, активність, цілеспрямованість, уміння слухати одне одного, почуття колективізму, наполегливість, працьовитість, взаємодопомога, вміння висловлювати свою думку. Крім того, засвоюються загальноєвропейські та загальнолюдські норми поведінки: дисципліна, ввічливість, витриманість, такт та поважне ставлення до одногрупників.

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок про те, що заняття англійської мови зі студентами немовних факультетів мають значний виховний потенціал, оскільки іноземна мова сприяє залученню студентів до історії, культури та традицій не лише своєї держави, а й інших країн. У процесі комунікації іноземна мова є одним із способів самопізнання та самовираження особистості. В цілому, належачи до гуманітарних предметів, іноземна мова формує у студентів моральні якості, патріотизм, культуру особистості та культуру міжнародних відносин.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Барбіна Є. С., Зуброва О.А. Особливості виховання студентів у вищих навчальних закладах. *Збірка наукових праць Херсонського державного університету «Педагогічні науки»*. 2006. Вип. 43. С. 191–194.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ. Либідь, 1997. 376 с.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ. Ленвіт. 2003. 273 с.
4. Семенова А.В. Словник-довідник з сучасної педагогіки. Одеса. 2006. 586 с.
5. Халамендик Ю. Виховання студентської молоді під час вивчення англійської мови в університетах. *Освітній простір України*. 2019. Т. 17. <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/esu/article/view/2596/3032>
6. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. Харків. Прапор. 2004. 640 с.
7. Ярмаченко М. Д. Педагогічний словник. Київ. 2001. 514 с.